689

T.C.
BAŞBAKANLIK
DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü

SAYI : B.02.1.DTM.0.06.03.00/ 18.07.00* 44145
KONU: Soru önergesi Hk.2021

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
GENEL SEKRETERLİĞİNE

İLGİ: 30.06.2000 tarih ve 14767 sayılı yazıları.

İlgi'de kayıtlı yazıları ekinde yer alan, Karaman Milletvekili Zeki ÜNAL'ın Başkanlıklarına muhatap Ankara'da Serbest Bölge Kurulmasına ilişkin 22.06.2000 tarih ve 1874 yazılı soru önergesi incelenmiştir.

Malumları olduğu üzere, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 1985 yılında yürürlüğe girdiği tarihten bugüne kadar, ülkemizde 17 adet serbest bölge ticari faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Bunların dışında, Bakanlar Kurulu Kararı ile yer ve sınırları belirlenen ancak faaliyete geçmemiş 8 ve kurulması için Protokol imzalanmış 1 bölge ile birlikte bu sayı 26'ya ulaşmış durumdadır.

Ancak, birkaç tanesi dışında, bölgelerimizin tam kapasite ile çalıştığını ve tam doluluğa ulaştığını bugün itibariyle söyleyebilmek güçtür. Bu durum karşısında izlenen politikamız ise, bu aşamada yeni serbest bölge kurulmasından ziyade mevcut serbest bölgelerin planlanan şekilde ve tam kapasiteyle çalışmasını temin etmek olarak belirlenmiştir.

Diğer taraftan, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği sürecinde Serbest Bölgeler Mevzuatı açısından ilk aşamada bir uyum problemi yaşanmamış olmasına rağmen, toplam 28 adet serbest bölgesi bulunan ve özellik arz eden Maderia gibi bazı bölgeler dışında halen 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ve Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği ile sağlananlardan çok daha sınırlı teşvik ve avantajların sağlandığı Avrupa Birliği'ne tam üyeliğimizin gerçekleşmesi durumunda, Serbest Bölgelerimizin sağladığı teşvik ve avantajların da, belli bir geçiş süreci içinde Avrupa Birliği normlarına uygun hale getirilmesinin gündeme geleceği açıktır.

Bir diğer husus ise, serbest bölgelerin kuruluş ve işletilme şekillerinin zaman içinde gösterdiği değişimdir. Başlangıçtaki uygulama; Türkiye'de serbest bölge olgusunun yerleşebilmesine imkan sağlamak açısından, bölgenin Hazineye ait arazi üzerinde kurulması, altyapısının devlet tarafından yapılması ve kamunun da ortaklığı ile kurulan bir anonim şirket tarafından işletilmesidir. Daha sonra, devlet arazisi üzerinde tüm alt ve üstyapılara ilişkin yatırımların özel sektör tarafından üstlenildiği ve yine tüm masrafların Bakanlar Kurulu Kararı ile bölgeyi kurup işletme yetkisi verilen bir anonim şirket tarafından karşılandığı modele geçilmiştir.

Şu anda uygulanmakta olan model ise, serbest bölgenin tamamen özel sektöre ait arazi üzerinde kurulması ve alt yapılarının da aynı şirket tarafından karşılanarak, kurulup-işletilmesi şeklinde olmaktadır. Bu durumda, oldukça yüklü bir mali portresi olan serbest bölge yatırım harcamalarını gerçekleştirebilecek güçlü bir finansal yapıya sahip firma veya müteşebbis heyetin bulunması gerekmektedir.

Bu bağlamda, ülkemizdeki bütçe olanakları ve yatırım öncelikleri göz önüne alındığında, bütçeden herhangi bir tahsis söz konusu olamayacağından, uygun bulunması halinde kurulacak serbest bölgenin tüm altyapı ve gerekli üstyapı yatırımlarının tamamen söz konusu bölgeyi kurup işletecek anonim şirket tarafından üstlenilmesi iktiza etmektedir. Buna karşılık, yapılan yatırımın amortismanı ve karlı hale gelmesi ise uzun bir süreç içinde gerçekleşmektedir.

Ayrıca, yasal prosedür tamamlandıktan sonra faaliyete geçen her serbest bölgede bazı sorunlarla karşılaşılmaktadır. Örneğin, yeni bir serbest bölgede oluşturulması gereken serbest bölge müdürlüğü, gümrük müdürlüğü, gümrük muhafaza müdürlüğü ve emniyet biriminde görev yapacak yeni ve bu konuda yetişmiş personele ihtiyaç duyulmakta olup, yetişmiş eleman ihtiyacı özellikle serbest bölge müdürlükleri için süreklilik arz etmektedir. Personel yetersizliği dolayısıyla söz konusu kamu birimlerinde yeterli eğitim ve tecrübeden yoksun kişilerin görevlendirilmesi ise uygulamada yanlışlık ve aksaklıklara yol açabilmektedir. Avrupa Birliği kurallarına uyum çerçevesinde gümrük kapılarının mümkün olduğunca aza indirilmeye çalışıldığı bu dönemde, kurulacak her serbest bölge, yeni bir gümrük kapısının açılmasına da sebep teşkil etmektedir.

Yeni bir serbest bölge kurulmasına ilişkin Dış Ticaret Müsteşarlığı'na intikal eden taleplerin değerlendirmeye alınabilmesi için bazı kriterlere uygun olmaları gerekmektedir. Bu kriterlere göre; serbest bölge kurulması talep edilen o yöre ve havalisinin mevcut ekonomik yapısı ve dış ticaret hacmi dikkate alınarak, serbest bölgenin yatırım, istihdam, üretim, yabancı sermaye ve teknoloji girişi ve dış ticaret açısından bölge ve ülke ekonomisine beklenen getirileri, faaliyet konuları, hedeflediği sektörler ve bu sektörlere katkıları, hedef pazarlar, rekabet ortamı, oldukça yüklü bir mali portesi olan serbest bölge yatırım harcamalarının kim tarafından hangi kaynaktan karşılanacağı, yatırımın ne kadar sürede tamamlanabileceği, serbest bölge kurulması düşünülen alanın üzerinde herhangi bir ihtilaf bulunup bulunmadığı, bu alanın serbest bölge kurulabilmesi için gerekli fiziki koşulları taşıyıp taşımadığı, ulaşım yollarına olan yakınlığı ve bağlantıları dikkate alınmaktadır.

Dış Ticaret Müsteşarlığı, serbest bölge kurulmasına ilişkin intikal ettirilen talepleri anılan kriterler doğrultusunda inceleyerek uygun gördükten sonra sınır ve yetki kararnamelerini sevk ederek yukarıda bahsedilen vecibelerini yerine getirmekle yükümlü olup, arazi temini, alt ve üstyapı inşası dışında, bölgenin tanıtılması ve yatırımcıların çekilmesi de bölge kurucu ve işleticisi şirketin sorumluluğundadır.

Ne var ki, serbest bölge kuruluş taleplerinde yukarıda belirtilen hususlar tamamen göz ardı edilmekte ve serbest bölge kurulmasına yönelik finansmanın devlet tarafından karşılanacağı zannının var olduğu gözlenmektedir. Bunun da ötesinde, serbest bölgelerin kuruluş aşamasında ısrarlı ve istekli bir tutum içerisinde bulunan talep sahiplerinin bölge kurulduktan sonra genellikle aynı istekliliği sürdürmedikleri ve istekleri doğrultusunda yatırıma yönelmedikleri gözlemlenmiştir.

Nitekim, 12 tanesi son beş yıl içinde kurulmuş bulunan 17 faal serbest bölgemizden, ilk kurulan birkaçı hariç, geriye kalan hiçbiri halen tam doluluk ve verimliliğe ulaşamamıştır.

Bu çerçevede; Ankara Sanayi Odası, Ankara Ticaret Odası, Tepe İnşaat, Siteler Sanayici ve İşadamları Derneği, Elmadağ Belediye Başkanlığı, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara Valiliği ve S.S. Sanayici ve İşadamları Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi Ankara'da bir serbest bölge kurulması talebinde bulunmuşlardır. Ancak, sözü edilen kurum ve kuruluşlarının anılan talepleriyle ilgili olarak sunmuş oldukları yukarıda belirtilen bilgileri içeren sağlıklı bir fizibilite etüdü bulunmamaktadır.

Bu kurum ve kuruluşların tamamı söz konusu serbest bölgenin kurulup işletilmesiyle kendilerinin görevlendirilmelerini arzulamaktadırlar.

Diğer taraftan, 5.6.2000 tarihinde Dış Ticaret Müsteşarlığı Serbest Bölgeler Genel Müdürü'nün katıldığı Ankara Sanayi Odası'nda yapılan bir toplantıda; ilgililere serbest bölge kurulmasına ilişkin tüm bilgiler verilmiş, bunun yanısıra 8 farklı kuruluşun taleplerinin ayrı ayrı değerlendirilmesinin mümkün olamayacağı ve eğer gerçekten Ankara'nın bir serbest bölgeye ihtiyacı var ise, bu kuruluşların birlikteliğinin sağlanarak, söz konusu ihtiyacın gerekliliğini ortaya koyan, tüm ekonomik ve ticari verileri içeren, ayrıca serbest bölgenin kurulacağı yer etüdünün de yapıldığı fizibilitenin Dış Ticaret Müsteşarlığı'na sunulması gerektiği kendilerine bildirilmiştir.

Bu bağlamda, adı geçen kurum ve kuruluşların biraraya gelerek oluşturacakları bir müteşebbis heyet tarafından, zaten kendilerine aktarılmış olan yukarıdaki bilgilerin ışığında hazırlıklarını tamamlayıp, Dış Ticaret Müsteşarlığı'na müracaatları halinde, taleplerinin değerlendirmeye alınması mümkün olabilecektir.

Bilgilerine arz ederim.

Prof.Dr.Tunca TOSKAY
Devlet Bakanı